Ann. I. | Num. IV.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium subnotationis annuae, *praesolvendum*, in Italia est Libel. 10;
ubique extra Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI *equitem, VOCIS URBIS administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

RERUM INDEX

Iulii Sterbini filiis Iosepho Alphonso Nicolao	LEO XIII.
De honoribus recens habitis Ioanni Bosco	A. Galli.
De Vita sancti Francisci omnium antiquissima	F. Ramorino.
Operariorum cappellani	D. Tamilia.
De bello inter Hispanos et Foederatas Americae civitates.	Marius.
Iris Petri Mascagni opus	Heralius.
Ad Puerum Iesum	F. X. Reuss.
Quaenam ad rationes putandas antiquis gentibus via ..	F. Tedeschini.
De Christi Domini praesepe	I. Cascioli.
Anthea (*Eamus ad Ipsum*)	P. Angelini.
De homine et lupo non sua sponte equitantibus	H. D. V. Pieralice.
Horae subsicivae. - Ad Antonium Lupetium	S. Grossus.
Ad *Vocem Urbis*. - Epigramma	E. Mancini.
Annales	Egnatius.
Epistularum commercium	A secretis.
Aenigmata	X.

ROMAE

EX OFFICINA FORZANI ET SOCII

M DCCC XCVIII

DESCLÉE, LEFEBVRE & S.

[illegible]

PARIGI - LIONE - LILLA - TOURNAI - BRUSSELLE - BRUGES - GAND - MALINES - ANVERSA - TOLOSA

LIBRERIA CATTOLICA INTERNAZIONALE

ROMAE — Via Santa Chiara, 20-21 — ROMAE

Theologia dogmatica, moralis et pastoralis.

[illegible]

— Opera omnia. 34 vol. 450 —
— Tabula Aurea . . . . . 5 —
— Opuscula selecta. 4 vol. 16 —
— Opuscula Philosophica et Theologica. 4 vol. in-8 . . . 12 —
[illegible] — Dogmata theologica. 7 vol. in-4. . . . 400 —
Toleti. — In Summam Theologicam. 4 vol. in-4 . . . . 32 —
Tux. — Compend. theol. fundamentalis. 2 volum. . . . 10 —
Van der Velden. — Principia Theologiae moralis . . . 15 —
Van Loo. — Theologia dogmatica . . . . 2 —
Von Roth. — De Probabilismo 7 50
Van Rooy. — Tractatio practica de Sacramento Poenitentiae. Un. volume in-4 . . . . . . 1 50
— Codex dogmaticus . . . — 80
Von Gestel. — De iustitia et lege civili 4 50
Vermeer. — Theologia practica. 2 vol. in-8 . . . . . . 5 —
Vidmar. — Compendium repetitorium theolog. dogmat. 7 50
Waffelaert. — Étude de Théologie morale 2 50
— Étude de Théologie morale 2 —
— Dissertation morale sur la malice du mensonge, et sur l'emploi de la restriction mentale et de l'amphibologie . . . 1 50
Waffelaert. — De Prudentia, Fortitudine et Temperantia . 4 50
— Confessarius rite institutus ad impugnandam Blasphemiam. Un. vol. in-8 . . . . — 75
Werner. — System der christlichen Ethik. 3 tom. . . . 5 —

Ann. I. Romae, Idibus Decembribus M DCCC XCVIII. Num. IV.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia . . . . Lib. 10
Ubique extra . Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3

BIS IN MENSE PRODIT

ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

IVLII STERBINI

FILIIS

IOSEPHO ALPHONSO NICOLAO

Imperat ipse Deus Iesvm redamemus amantem:
Eia agite ad Iesum, o iuvenes, properate volentes. —
Discite at imprimis a pubescentibus annis
Assidue infestas vigilare ad daemonis artes.
Hic vafer, ut gentes perdat, sua retia tendit
Fraude mala, atque audax certamina miscet; in hostem
Magna est certandum vobis virtute; latentes
Detegere insidias, tumidas compescere et iras,
Contemptisque minis inimica retundere tela,
Hic labor, hoc studium constans, industria sollers. —
Neve voluptatum capiat fallacia, nec vos
Alliciat vetitā decerpere ab arbore poma;
Dulcia si gustu, lethali imbuta veneno. —
Mox exempla Patrum libeat praeclara tueri,
Praecipue ante oculos quae nunc pulcherrima habetis,
Quaeque domum mire decorant; Ersilia, Iulus
In medio dilecti adsunt dulcesque parentes.
Eximia virtute ambo, pietate fideque
Praefulgent; calcare iuvat vestigia sancta. —
Eia ergo, ad Iesum, o iuvenes, properate volentes;
Nil iam cunctandum: sit vestro in pectore Christi
Vividus, inque dies ferventior ardeat ignis.
Nil sit dulce magis quam Corde quiescere Iesv,
Divinoque sinu cupide magis usque recondi!
Hic fons ad vitam saliens; hinc larga bonorum
Copia, rebusque in trepidis caeleste levamen;
Hic tranquilla quies, praesens tutissima in aevum,
Aeternae vobis felix praenuncia pacis.

Leo XIII.

DE HONORIBUS RECENS HABITIS

IOANNI BOSCO

Quod Flaccus de se quasi praesagiens edixit, non omnem se moriturum, cuius post obitum vivax esset permansura gloria, id multo videtur aptius in eos cadere, quorum immortalia in homines beneficia cum gratia celebrentur. Quicumque enim, ut ille, aequalibus suis ita praestiterunt, ut sollertia quadam et magnitudine ingenii admirabiles in aliquo genere exsisterent, utique eos decet posterorum laudibus et opinione vigere. At vero qui in omni vita sic se liberales magnanimosque impertiverint, ut nati ad salutem communium rerum viderentur, eorum memoriam non admiratione solum, sed studio etiam et amore colit grata posteritas. His itaque videmus, cum e vivis excessissent, illustriora voluntatis publicae decreta monumenta, eorumque expressas imagines frequentius prostare sive ad hortationem exempli, sive etiam ad desiderii solatium.

Ut nuper factum accepimus, cum Castri Novi in Astensibus statuam Ioanni Bosco populares sui dedicarent, decimum post annum ab eius exitu. Quo quidem in tempore luculentis significationibus apparuit quam viveret apud omnes recordatio et observantia viri incomparabilis. Siquidem non Italos modo, verum etiam externos longe plurimos, eosque clarissimos homines, in honorem illi habendum conspirasse legimus, tum re vehementer probata, tum large suppeditatis sumptibus. Enimvero lumen is exstitit orbis terrarum verius quam Italiae; quo nemo melius de ipsa societate humani generis his videtur temporibus meruisse. Etenim vir sanctissimus cum incredibili proximorum studio flagraret, mature se devovit saluti publicae; idque propositum alacritate summa tenuit ad extremum spiritum. Quamvis alienum a caritate sua nullum putaret esse, tenuiorum tamen caussam tanquam propriam sibi ac peculiarem sumpsit; manentque ipsius, calamitosis omne genus sublevandis, aptissime instituta. Sed Bosco, ut par erat, multo magis animorum labes fuerunt sollicitudini. Vidit imprimis revocanda vulgo esse christianae sapientiae praescripta; nempe intelligebat ex horum oblivione et contemptu languescere in populis sanctitatem officii, invalescere quotidie opinionum morumque pravitates, pestes civitatum. Itaque cum in alia multa ad rem conducibilia, tum praecipue in puerilem institutionem totus incubuit; cogitatione iam tum speque praecipiens, elementa et principia melioris saeculi inde oritura. Quae ut vota uberius evenirent et citius, socios participesque laborum sibi adiunxit; sodalitatemque constituit eam, quae, Francisci Salesii nomine insignis, ipsius ardorem bene merendi ad omnes iam gentes feliciter attulit. Exploratum est, prodire quotannis ex horum disciplina adolescentes numero ad quadraginta millia, artificiis litterisve excultos, eosque, quod caput est, optime moratos; quorum caussa haud inepte dixeris in venas atque in viscera affectarum civitatum quasi quandam incorrupti sanguinis copiam perpetuo influere. Adde innumerabiles alios vel ex infima plebe pueros, quos festo quoque die Salesiani sodales ad se cogere, varieque oblectando erudire ad salutem diligentissime consueverunt. Neque vero puellarum praetermissa cura. Hanc enim, Bosco auctore, provinciam collegiatae virgines excolunt; fructusque communis utilitatis uberrimi proveniunt, indices rerum meliorum. Denique haec tanta industria et caritas haudquaquam cultarum gentium finibus contineri potuit, quin ad ipsum barbariae sinum perveniret: notum quam utiliter desudent in Patagonis, ab omni humanitatis sensu remotissimis. Atque cum multa sint in hoc homine, quae admirationem cuivis moveant, illud prodigio non vacat, quod procurationi tantorum operum sumptuosissimae inops sufficeret. Scilicet Dei providentis fiducia instar certissimarum opum Bosco erat ad difficillima quaeque aggredienda; nec unquam

OPERARIORUM *CAPPELLANI*

Nova quidem et fere nobis inaudita haec vox est: *Operariorum cappellani*, sed Belgis maxime nota; quare non alienum videtur pauca de eorum institutis et moribus dicere (1).

Operariorum igitur *cappellani* apud Belgas ii appellantur sacerdotes, qui, inita inde ab anno MDCCCXCIV societate, totos se operariis dant, quos consilio, cibo et tecto adiuvant. Quae res primum a viro clarissimo Doutreloux, Leodii episcopo, excogitata, perfecta est a Reyn, optimo sacerdote, qui in eiusmodi sodalitio constituendo haec sibi proposuit: primum ut operarios, quorum in Belgio magnus est numerus, ab impiorum hominum conventu amoveret efficeretque probos et religiosos cives; deinde ut omnibus re declararet, sacerdotes caritatem et amicitiam non ad commoda sua referre, uti nonnulli malis opinionibus imbuti putant, sed ad illius utilitatem, quem diligunt. Quam ad rem multa in operariorum usum comparavit, praesertim hospitalia diversoria, quae gallico verbo *bôtelleries* appellantur. Infelix enim est inopum operariorum conditio. Nam ii omne tempus, quod a labore superest, potius in popina, quam in communi dormitorio (quo ob nimiam paupertatem utuntur et in quo hieme vix frigus vitatur) consumere malunt; ibique nummulos suos multo cum sudore collectos vino et alea profundunt. At diversoria ab operariorum *cappellanis* instructa commodum praebent hospitium; in illis enim ampla sunt cubicula cum lectis, speculis, matellionibus et quae ad munditiam comparandam pertinent. Huc adde balnea et amplam aulam, in qua omnibus operariis animum relaxare vel ludendo, vel libris legendis usque ad multam noctem licet. Accedit etiam (quod caput est) sacellum, in quo sacra celebrantur et docentur operarii de maximis religionis officiis. Hospitio autem excipiuntur ii operarii tantum, quibus familia nulla est; verum in aulas ad solatium constitutas omnibus ingredi licet, dummodo probi sint et religiosi homines. In diversoriis ipsi *cappellani*, parva pecunia accepta, victum operariis suppeditant eorumque linteis perluendis consulunt. Operariorum autem contionibus praesunt; cum illis de maximis huius aetatis quaestionibus disserunt, eos consiliis iuvant, ad laborem atque industriam incitant. Quid vero dicam de aliis operibus, quae diversoriis connexa sunt? quid de theca nummaria, cui suas quisque vindemiolas credere potest? quid de hominum doctorum societate ad consilia danda sine ulla mercede? quid de lanio et de salsamentorum taberna ad carnem obsoniaque operariis praebenda? quid de officina libris edendis, quid de ephemeride (quam gallico verbo *Petit Ouvrier* dicunt) in turbulentos praesertim scripta homines, qui omnem societatem funditus evertere cupiunt? At longum est omnia opera et instituta persequi a *cappellanis* excogitata et in operariorum usum comparata. Primum diversorium in urbe, quam Seraing appellant, conditum est; verum iam multa toto Belgio numerantur.

Nos autem, ut dicendi finem faciamus, hoc optamus vovemusque, ut quam primum operariorum *cappellanorum* sodalitium etiam in Italia constituatur; neque hic solum, verum etiam in omni ora ac parte terrarum. Plurimum enim interest ut operariorum, qui in oeconomia, quam dicunt, hominum societatis magnam obtinent partem, miseriae et calamitates quam maxime subleventur. Quam ad rem quid aliud magis valere potest, quam christiana religio, quae tota hominum erga Deum, et hominum inter sese amore et caritate continetur?

DONATUS TAMILIA.

(1) Vide quae uberrime M. FARINA disseruit in ephemeride *Vita Nova*, XVI kal. dec. 1898, pag. 341-344.

DE BELLO
INTER
HISPANOS ET FOEDERATAS AMERICAE CIVITATES

Quoniam, rebus in pace compositis, quod exarserat bellum conquievit, interest ut aliquid tum de hoc bello, tum de hac pace dicamus, et quid foveatur ipsa scrutemur.

Dura bellum necessitas, donec erunt qui recto, vero et iusto repugnent, vel qui vera, recta, iustaque oppugnent; namque hi aut per arma et vim adigendi sunt, aut per arma et vim repellendi. Omnia autem deducente Providentia, ex bello, malorum teterrimo, ceu dies a nocturnis tenebris, bona oriuntur, quae nihil esse fortuitum, nihil fatale testantur, et historicis monumentis probant in bonum mala converti.

Quid ergo ad hoc bellum, de cuius iustitia hinc atque inde lances nutant ancipites?

Pro Americanis quidem est Americanum fuisse solum, et esse, cuius pro libertate vindicanda atque tuenda initum est bellum; et compositam ita nunc esse pacem, ut omnes causae reintegrandi belli sublatae penitus videantur. Cur se Americanis Hispania interponeret?

Verum pro Hispania viget, gentes illas fuisse Hispanicas genere, terras diuturna saeculorum serie occupatas. Cur igitur Americani Hispanicis imperarent?

Iam ergo potissima quaestio, reique summa, et cardo in hoc vertitur. Debet ne cedere solum genti occupanti, an potius cedere debet gens solo occupato?

Si de solo quaestio, res in aperto est; nam indigenas olim Hispani illi, occupantes per vim, subegerunt, agro, divitiis, vita mulctarunt. Quod ergo initio vitiosum fuit, nequivit tractu temporis convalescere. Praescriptionis ius et usus, humana inventio, et apud homines tantummodo habetur, et civili tantum iure continetur. Alibi vero, ubi iniquum et aequum, sanctum ac impium, admissa semel, sempiterna sunt, nihil praescriptio illa valet, nihil saeculorum decursus, et semel sanguis Abel effusus in terram, e terra perpetuus fumat et clamat. Hinc quod per vim et arma semel abreptum avulsumque fuit, pari iure per vim et arma requiri potest, nam (et haec naturae quoque lex est): « quae seminaverit homo, haec et metet ».

Si autem de genere quaestio fiat, brevi elucet non *solum* cedere *homini*, sed *hominem* cedere *solo*.

Nam aer, victus, cultus, tarda quidem, at certa et constanti vi hospites fingunt, finguntque non modo corpore, sed etiam animo novis curis, novis necessitatibus, novis moribus additis, ut qui ex interiore et aestuante Africa in septentrionales oras migraverit, labentibus annis, ipse omnem pristinae vitae morem, posteri autem eius staturam ipsam, et oris conformationem abiiciant. Idque eo patet, ut hi exteri non veteris, unde traxerunt originem, sed novae, quam adepti sunt patriam, nomine nuncupentur.

Reddita est igitur Americanis America, et fortasse Europae bono reddita est. Europa enim omnis illud reformidabat bellum, cuius quidem innotescebat initium, exitus autem minime certus erat; neque tempus noverat, quo finis cladibus imponeretur. Et quinam fuisset crastinus pugnae dies, si perditissimi hominum, Catilinario foedere sociati, nuda militibus moenia, et regna occupassent?

Numquid incerta pro certis mutanda? Omne bellum sumitur facile, ceterum aegerrime relinquitur, non enim in eiusdem potestate sunt initium eius et finis. Incipere cuivis etiam ignavo licet; deponere, cum victores velint.

Europae bono, inquam, composita pax est; nam reviviscentis quotidie belli, reviviscentium quotidie discordiarum pericula et semina auferuntur aeternum. Hispaniae autem fortasse potius erit carere parte corporis insanabili, qua totum imperium, veluti mortifera phtysi, miserabiliter tabescebat.

Dolor atrox!... Quis neget?... Sed non unguentis, non fomentis, verum cauterio et ferro emortuae carnes et saeva curanda sunt ulcera. Ulcus autem pessimum Hispaniae illa dominationis suae pars ducebatur, quae et opes et milites insatiabilis quibusdam barathri vorticibus absorbebat.

Repugnavit Hispania quidem, et strenue repugnavit, ne pars illa abstraheretur imperii. Ventum est ad triarios, et, magis quam humanae vires, fata potuerunt.

Bellica generis virtus regebat exhausta sanguine corpora; venerati sunt virtutem hostes; plausere superstiti manu; tot fortes peremptos doluere.

Ceterum historica lege fit, ut, quae primum civitas cultum docuerit Barbaros, haec, illis convalescentibus, ipsa autem senescente, debelletur ac deleatur. Europam docuit ditavitque suis populis Asia; a Graecis et a Romanis Asia in servitutem redacta est. Quid pro Barbaris intentatum Romano imperio fuit? Hisce mores, cultum, leges, religionem, humanitatem, arma tribuit, in exercitum, in senatum, in publica gerenda negotia adscivit; et tamen hisce subversum, deletumque penitus est. Ac nisi Romana Religio sanctitate nominis et muneris feroces terruisset debellatores, nunc ne Romae quidem rudera, nec Romanum quidem nomen exstaret.

Regnum de gente in gentem transfertur, quia potens et victor neque crimine caret, neque vitiis abstinet, neque parcit oppressis.

Haec plane perspexit vir eloquentissimus Yreland, S. Pauli episcopus, in oratione, quam de re habuit; liceatque honoris causa particulam, quasi ad coronam nostrae elucubrationis, delibare.

« Qua nobis de causa, ille inquit, tantam Deus dedit victoriam? Non ad superbiam, non ad divitias, non ad voluptates. Voluit hoc nobis esse faustum, quia nobis creditum fuit ostendere quid vera libertas christiana possit, qua fruimur, qua vivimus, qua movemur et crescimus ». Tum post haec: « Quid, hac parta victoria, Americanae reipublicae reliquum? Difficile dictu est, nec quisquam, prout Deus, Americae futura distinguit. Numquid Americana vexilla ad orientem et ad occidentem classes nostrae per maria et Oceanum circumferent, an nostro haerentia litori finibusque tuebuntur? Scinditur incertus hasce in sententias populus; neque cuivis favebo. Hoc unum affirmo; futurum, quicquid erit, Deo ducente erit, rebus amice coniurantibus et maturantibus, et hominibus frustra vel obstantibus vel repugnantibus. Quid si Illi mens fuerit ut hic, centum abhinc annis puer, nunc gigas immanis Oceano incubet, signaque sua victor terra marique commoveat? Fiat voluntas tua! mihi precari fas est.

« Atqui nunc prece fatiganda templa, oneranda altaria, ut populo Americano prospera fiant; saepe enim fit ut ingratus gentis animus et scelera populorum, quae parabantur in bonum, vel morentur, vel

vel in summis rerum angustiis praesens ei defuit bonorum liberalitas; hanc itaque inopiam, opinione ditiorem, heredibus disciplinae suae decedens reliquit. Quamquam iis luculentior illa obvenit hereditas, memoria et recordatio ceterarum virtutum omnium, quarum cultu nemo ignorat ipsum ad excellentiam eluxisse.

Est igitur quod iure laetemur, monumentum gratiae publicae viro meritissimo esse statutum; praesertim hoc tempore, cum honores praestantissimae virtuti debitos indigni et mediocres fere ob studia partium auferunt. In quo quidem nimii sunt nostrates, maxime in re civili. Quotquot enim, nostra patrumque memoria, paullo illustriorem reipublicae dedere operam (ne quaeras quam temperantem, quam fidelem, quam utilem) iis immortalitatem publice decretam cernimus; eorumque imagines ex aere vel marmore in celeberrimis quibusque locis constitutas. Eminent in urbibus Italiae passim bracatae illae statuae; iamque area forumque erit nullum, quod sua careat; saepe autem in basibus adscripta ea leges nomina, quae satius multo erat aut oblivioni commendare, aut posteris cum nota turpitudinis prodere.

AURELIUS GALLI.

DE VITA SANCTI FRANCISCI
OMNIUM ANTIQUISSIMA

Cum saeculo superiore Bollandistae, singulari illa diligentia et sagacitate iudicii qua immortalem gloriam sibi pepererunt, omnia litterarum monumenta ad vitam sancti Francisci pertinentia scrutari coepissent et veluti ad obrussam exigere, in hanc sententiam venerunt, ea quae de viro sancto Assisiati tam multis scriptis opusculis libellis ad nos tradita sunt, haud ferme fide esse digna, nisi quae locupletissimis testibus confirmarentur, quales visi sunt vel prior *Vita* a Thoma Celanensi anno 1229 scripta, vel *Legenda trium sociorum* anni 1246, vel denique utraque *Vita* quarum auctor fuit sanctus Bonaventura.

Praesertim vero ab omni historica fide aliena a Bollandistis habita sunt tum *Speculum* illud *vitae beati Francisci* quod inde ab ineunte XVI saeculo pluries editum est, multaque continet ex diversis fontibus hausta et ab aliis alio tempore male consarcinata, tum liber cui titulus est *Actus quidam mirabiles beati Francisci et sociorum primorum*, ex quo fonte originem duxit aurea opella omnibus nota sub titulo « *Fioretti di san Francesco* ».

At saeculo nostro, florentibus omnis generis studiis, cum nova plerumque via ac ratione litterarum monumenta pervestigari coeperint, memoriae etiam Franciscanae tentatae sunt, multaque apparuerunt usque ad id tempus in bibliothecis vel publicis vel privatis delitescentia, alia in lucem sunt edita emendatiora aut diligentiore studio perpensa; ita ut brevi uberiores fructus viris doctis colligere liceret.

Inter monumenta Franciscana temporibus nostris primum edita adnumeranda sunt tum *Chronica* fratris Salimbenis Parmensis, tum *Memorabilia* Iordani de Giano ex ordine fratrum Minorum, tum denique opus Thomae Eccleston eiusdem ordinis. Ex his omnibus de vita et indole beati Francisci multo plures notitiae eaedemque fide dignissimae colligi potuerunt quam quae a Bollandistis in Acta sua recepta fuerant. Sed longe laetissimos fructus tulere viri docti ex accurato studio ipsorum operum quae, a Bollandistis damnata, immerito hucusque neglecta iacuerant. Cum enim tum *Speculum vitae* supra laudatum, tum *Conformitates* fratris Bartholomaei Pisensis, tum *Actus mirabiles beati Francisci* diligenti trutina examinata essent, illud perspectum est, sub additamentis omnis generis vario tempore conglutinatis, nucleum quemdam, ut ita dicam, in hisce operibus inesse, qui ad aetatem Francisci proxime accedit et fastidiosis etiam aestimatoribus iure quodam suo fidem facit.

✻

Hanc studiorum viam ingressus, palmam prae ceteris facile fert Paulus ille Sabatier Franco-gallus, qui viri sancti Assisiatis vehementi amore incensus, omnibus de eo monumentis et libris tum manu exaratis tum typis impressis diligenter perpensis, primum vitam sancti Francisci gallico sermone scripsit (Paris, Fischbacher, 1894), quae, licet mendis non careat, praesertim quod nimis ratione nisa ea quoque declarare conetur quae rationis fines excedunt (quare non immerito ab Ecclesia damnata fuit), tamen Francisci amatoribus in deliciis habetur; nuperrime autem ex codice Mazariniano 1743 (1459) *Speculum perfectionis, seu sancti Francisci Assisiensis Legendam antiquissimam*, a fratre Leone Francisci amico et familiari scriptam, doctissimis Prolegomenis et adnotationibus auctam et illustratam, edidit (Paris, Fischbacher, 1898).

Iam dudum quidem id opus, cui titulus *Speculum perfectionis*, harum rerum studiosis notum erat; legitur enim in pluribus codicibus, in nonnullis etiam, ut in Riccardiano 1407 et Bononiensi 2697, versio italica continetur, auctore fratre Antonio Bruni. Sed primus Sabatier, Mazariniani potissimum codicis testimonio fretus, demonstravit, *Speculum perfectionis* ipsam esse *Legendam* antiquissimam quam frater Leo statim post mortem Francisci scribere ceperat iamque V idus maias a. 1227 ad finem perduxerat. Qua de re, si nulli dubitationi relictus sit locus, nam adhuc sub iudice lis est, habebimus vitam Francisci inter omnes quae ad nos pervenerunt antiquissimam; quod quanti momenti sit haud multis opus est dicere.

✻

Quam fratris Leonis legendam quivis vel leviter attigerit, is permagna delectatione afficietur et verae sanctitatis, ut aiunt, odore perfusum sentiet animum. Quam graphice depicta ibi est imago Francisci viri simplicis et boni, qui vere paupertatem et humilitatem socias sibi adsciverat, et derelictis hominibus et miseris et aegrotis oblectamenta, solacia, curas libenti animo praebebat! Ut ipsum Franciscum in legenda Leonis videmus operantem, ambulantem, sermocinantem! Ut splendet nobis ante oculos amoena illa urbs Assisium, lateribus Subasii montis consurgens, et parva illa Sancta Maria de Portiuncula tot magnae virtutis miraculis illustrata! Ut movent nos dulcia verba a Francisco passim prolata: « Fratres latrones, venite ad nos quia fratres sumus et portamus vobis bonum panem et bonum vinum »; ita alloquebatur quondam vir simplex nonnullos praedones in silva apud *eremitorium* latitantes, confisus hoc pacto lucraturum se esse animas eorum. Et: « Soror alauda habet caputium sicut religiosi et est humilis avis quia vadit libenter per viam ad inveniendum sibi aliqua grana. Volando laudat Dominum valde suaviter sicut boni religiosi despicientes terrena, quorum conversatio est semper in coelis et intentio est semper ad laudem Dei »; qua de re narrat frater Leo, voluisse Franciscum, si occasio daretur imperatoris colloquendi, ei suadere ut legem ferret ad vetandum ne caperentur vel occiderentur *sorores alaudae*. Hominem tam simplicem, tam apertum, tam bonum quis non amet? Quis non admiratione prosequatur?

✻

Illud autem potissimum placet in legenda Leonis, quod totum Franciscum exhibet, qualis ipse erat, naturae infirmitatibus obnoxium, et vere hominem a quo nihil humani esset alienum; qua in re eius narrationem multo praestare arbitror Celanensis et Bonaventurae operibus. Lege sis Leonis capitula ubi sermo est de infirmitate oculorum, quibus tot annos vir sanctus laboravit, vel de ceteris morbis quibus omnes eius corporis partes afficiebantur, quippe cum Franciscus nunquam sibi pepercisset, at extenuato ieiuniis et poenitentia corpore nil invictum nisi animum servasset; iam senties quam vere homo obversetur tibi ante oculos. Quem non delectet Franciscus, quum ultima infirmitate aegrotus, socios alloquens, cupere se ait illius comestionis genus cui Romae vulgo nomen dant *mostaccioli*, de quibus vix gustabit moriturus?

Denique haud poenitenda laus est Leonini libelli, quod Francisci ingenium, litteras, loquendi genus ipsissimis (sit venia verbo) veritatis coloribus depingit. Nam quotiens in Leonis narratione Franciscus inducitur loquens, quod milliens fit, non dubium est quin ipsa eius verba audias aut certe animi sensa sincere et candide expressa deprehendas. Quam vere Franciscana est responsio data novitio illi qui psalterium secum habere cupiebat, etiam nolente *generali* ordinis *ministro*: « Carolus imperator, ait, Rolandus et Oliverus et omnes palatini et robusti viri qui potentes fuerunt in proelio, prosequendo infideles cum multo sudore et labore usque ad mortem, habuerunt de illis victoriam memorialiter, et ad ultimum ipsi sancti martyres sunt mortui pro fide Christi in certamine; nunc autem multi sunt qui sola narratione eorum quae illi fecerunt volunt recipere honorem et humanam laudem. Ita inter nos sunt multi qui solum recitando et praedicando opera quae sancti fecerunt volunt recipere honorem et laudem ». En vere verba ineunte XIII saeculo facta, quo rerum a Carolo eiusque sociis gestarum memoria tam alacris erat tamque multis in dies monumentis commendabatur!

Celeberrimum autem et suavissimum illud *Canticum Solis*, de quo superioribus annis in contrarias partes disputatum est, ut facile nunc probatur testimonio Leonis non esse Francisco abiudicandum! Ita ut in posterum italicarum etiam litterarum historia nonnihil antiquissimae huic legendae debitura sit.

✻

Sed hactenus de Francisci Vita quae Pauli Sabatier diligentiae et studio accepta est referenda; fortasse etiam nimis multa diximus. Liceat mihi tantummodo gratulari docto illi viro ceterisque rerum Franciscanarum studiosis, quod tanto amore et fortuna in haec studia incumbant. Audio ab eodem Sabatier novam parari editionem tum Actuum sancti Francisci tum italici opusculi cui a *Flosculis* nomen inditum est; audio ab aliis editum iri integram trium sociorum *Legendam*, cuius pars usque ad id tempus desiderabatur. Vota facio, et, credo, mecum omnes facient, ut haec omnia prospere cedant; adeo ut Francisci imago fulgentior in dies ob oculos nostros splendeat, et solacium inde animi et aedificationem accipiant.

F. RAMORINO.

Petrus Vannucius pinxit.

AD PUERUM IESUM

Quam tu venustus unice,
Puelle Iesu, virgine
De Matre natus, Numinis
Idem supremi Filius!

Divina proles, flammeo
Plus sole fulges, nemini
Spectabilis, dum saeculi
Caliget inter nubila.

At carne nunc (pellucida
Ceu nube) tectus, gloriam
Hanc tu coruscam visui
Attemperas mortalium.

Quae diva vultum gratia
Ornat tuum! quae suavitas!
Quae blanda vis hinc prodiens,
Illecta raptat pectora!

Ut frons renidet candida!
Ut sunt ocelli fulgidi!
Ut mala vincis punica
Genis! labellis purpuram!

Quae palmularum comitas,
Seu rusticorum basiis
Se commodant! seu ditia
Tractant Magorum munera!

O digna caelis visio,
Cum, Frater infans, fratribus
Apparuisti, virginis
Sugens Parentis ubera! (1)

Nae tu venustus unice,
Puelle Iesu, virgine
De Matre natus, Numinis
Idem supremi Filius.

FRANC. X. REUSS.

(1) «Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meae?» (*Cant. cant.* VIII, 1).

Satis de vitiis; pauca nunc de virtutibus *Iris.* Quae plausu dignae habitae sunt scenae hae numerantur: prima, id est aurorae descriptio, quae maximam attingit magnitudinem, quum cantu musicisque instrumentis hymnus ad solem tollitur: haec omnium consensu exquisitissima habetur operis scena. Chorus feminarum lintea ad rivum colluentium festivus et iucundus: quum autem in scenis actores apparent, qui non virtute sua, sed alienis moventur nervis, animis identidem blandiri videntur cum nenia, quam Dhia, amoris ergo, fundit, tum nocturnus cantus, quem Kyoto personam Ior solis filii sustinens suaviter modulatur. Plausu etiam digna videretur scena, qua expletur prima operis pars, nisi extrema verba, quae Iris pater inconsulto profert, vehementem in audientium animos deprimerent motum. Suavi arte atque mollissima confecta videtur prima secundae partis scena, atque audientium permovet animos Kyoto, quum sibi Iris vindicare conatur, quae iam publice emenda exposita est. Tertius operis actus, tenebris obductus, tenebris damnandus est. Huius enim tetri spectaculi naufragio ultima tantum superest scena, quae, ut ait Horatius:

Posci vult et spectata reponi,

tum quia spectatorum oculos lucis et florum copia, aures musicis numeris mirifice recreat, tum quia fabulae nodo digna videtur. Quare operis pretium erit, ut sapienter ait musicorum censor Alexander Parisotti, si haec scena extremae alterius actus scenae adiungatur, et sic finis operi imponatur.

Ceterum si quid Mascagnius peccet, fabulae potius adscribendum reor: etenim, quando ingenio suo indulget, multum dissidet perfectissima musices ars a vanis sententiis in scena expressis. Notandum denique est ab auctore egregio, maiorem vim curamque musicis instrumentis esse datam, quam actorum vocibus ad id suapte natura natis.

HERSILUS.

Melior tutiorque est certa pax, quam sperata victoria. (LIV., 30, 30).

omnino divertant. Americae sedeat in animo se neque aucto exercitu, neque duplici classe, neque auctis negotiationibus, neque novis legibus amplificari posse et augeri, sed virtute ac disciplina incolarum, sed obedientia et obsequio erga supremas eas leges, quibus aequitas et ius est, a quibus siqui recedant, necesse est recedentibus interire ».

« Futuri temporis exitum – caliginosa nube premit Deus ». Ita quidem; at res omnis in ea Manu est, quae « attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter ».

Marius.

IRIS

PETRI MASCAGNI OPUS

Quum sit in omnium nostrum votis, ut insignis musices cultor Petrus Mascagnius non ad nugas, sed ad altiora ingenium acre severis disciplinis firmatum atque expolitum conferat, haud supervacaneum erit nos de eius musico opere, cui titulus *Iris*, in commentario nostro aliquid dicere.

Ac primum quidem de fabula; deinde vero de ratione musices pauca disseremus.

Puella, Iris nomine, quae, in Iaponiae pago, caeco patri ac pauperi dux est et comes assidua, a quodam Kyoto lenone per vim abducitur, ut iuvenis divitis Osaka libidini inserviat; hic frustra eam illecebris allicere conatur; puella enim, hebeti ingenio, ne verborum quidem communium arripit sensum.

Deinde Iris a Kyoto, lucri gratia, e domus podio viam prospiciente, publice exhibetur emenda; at pater filiae nomen audiens eam agnoscit atque ira inflammatus, coniecto in vultum fimo, deturpat foedatque: tum ipsa terrore perculsa ac pene amens e rupe se praecipitem deiicit. Narratio in tres divisa est partes.

Fabulae scriptor fuit Aloysius Illica, quem tum re prorsus futili, tum nimia in scribendo libertate atque licentia nemo est qui laude dignum existimet. Quid enim futilius, quam fabula, cuius personae humano more se minime gerant, neque humanos exprimant animi motus? Osaka, Iris amator, quum frustra tentaverit sui amorem in puella excitare, a Kyoto lenone opem impudenter petit, qui tamen et ipse optata assequi minime valet. Iris enim expers et suapte natura cuiuslibet animi motus, utpote prorsus hebes, ac solis pupae deliciis abunde contenta. Nonne hic ad unguem facit illud Horatii:

Spectatum admissi risum teneatis amici?

Fabulae inanitati accedit ridiculum, eaque morum licentia, quae in altero praesertim fabulae actu spectatorum pudori omnino adversetur. Etenim Aloysius Illica, oblitus verae artis officium, temporibus serviendum putavit. Contra, artis est, praesertim in theatris, recreare audientium animos, in eis nobiles excitare motus, ac meliores reddere mores. Artis est non modo id tractare, quod sensibus subiicitur, sed etiam ac potissimum quod sensus praetergreditur, atque ad formam quamdam purissimam attollitur, quae mente iure meritoque concipi potest, quod vulgo dicimus *ideale*. Iuvat enim in scenis videre personas atque audire, quae quamvis humanam agendi rationem non ad unguem praeferant, rebus tamen praeclaris atque egregii animi sensibus spectatorum animos ex tetris hominum vitiis ad altiora ducant. Ars, uno verbo, ut sapienter ait Hannibal Caro, non omnes in unum colligit herbas, sed florum nectit coronas. Satis de fabula; nunc de musice.

Quum fabula, ut vidimus, inanis sit ac plane ridicula, fieri non potuit ut et Mascagniana musice, quae ex ipsa, veluti aqua ex fonte, promanat, non iisdem inficeretur vitiis. Nihil igitur mirum si haec, modo pauca excipias, suavissimo melos lenocinio, quod musices theatralis proprium est, audientium auribus minime blandiatur: nihil mirum si spectatores neque suavibus, neque vehementibus excitentur animi sensibus, quin imo si saepe scenam fastidientes, gravi silentii eloquentia, de gravissimo errore arguant auctorem. Petrus Mascagnius illud Horatii in *Arte poetica*:

Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi,

haud recte in usum deduxisse videtur. Qui enim fieri poterat ut dulces aut vehementes audientium animi excitaret motus, quum et ipse primus nihil sentiret? Cur igitur Mascagnius, vir acri ingenio, absurdam hanc fabulam musicis vivificandam numeris ultro suscepit? Quaestio perdifficilis nullo negotio dirimitur ab urbanae cuiusdam ephemeridis scriptore, qui mirabili verborum artificio Mascagnianae musices vitia excusat: inquit enim Petrum Mascagnium futilem elegisse fabulam, quod audientium plausum expeteret non vi comoediae musicis exornandae concentibus, sed virtute solius musices, aliorum theatralium elementorum ope destitutae. Cur igitur, quaeso, fabulae seu comoediae connubio iungitur musice, si ea tantum satis est ad excitandos animi motus, atque ad id, quod expetimus, assequendum, quadringentis abhinc annis iam plene perfecteque obtentum? Quum comoedia, tragoedia, fabula nihil sint aliud, nisi imago quaedam humanae vitae, cur a clarissimo theatri novatore homines ad spectaculum invitantur, in quo personae humanam agendi rationem plerumque amittunt, atque in ligna alienis movenda nervis, ut Horatii verbis utar, prope convertuntur? Indignum id nobis prorsus videtur spectatorum decore, qui ad humana spectacula admissi se iure merito deceptos deprehendant, quum fere nihil humani iisdem spectandum praebeatur. Sed *Iris* auctor, pergit urbanae ephemeridis scriptor, musices robur ac lenocinium non ex suavibus vehementibusque personarum animi sensibus hauriendum putat, verum ex rebus ipsis, earumque intimis coniunctionibus. Eia age, tragoedias ac fabulas musicis vivificandas numeris seponat egregius Mascagnius, atque immortalis Beethoven vestigiis inhaerens, in campos latentes se conferat, naturae mirabile spectaculum inspiciat, et, quae eius peritia est, intimas, ut ita dicam, rerum voces musicorum instrumentorum numeris libenti animo exprimat, quod symphoniae proprium est.

tuemur. Verum simul ac optata tandem pace frui licuit, praeclara christianae religionis mysteria, arte magistra, velo discisso conspicimus. Igitur etiam praesepe Domini una cum duobus animantibus, asino ac bove, more maiorum repraesentari consuevit. Num vero nato Domino asinum ac bovem adstitisse credendum est? Id sane probabilius, iuxta probatissima quorundam Patrum testimonia; at minime desunt qui verbis Habacuc (III, 2) atque Isaiae (I, 3) adducti, eos per allegoriam in praesepe effictos existiment.

Utcumque tamen res se habeat, illud certum est, iam inde a saeculo quarto consuetudinem effingendi praesepe una cum animantibus prodiisse. Id vero ex plurimis comprobatur monumentis arcarumque anaglyptis, quarum una notatur consulatu M. Maecii Caeciliani Placidi et Flavii Pisidii Romuli – PLACIDO ET ROMVLO CO – anno CCCXLIII.

Apparet eadem scenae descriptio in fronte arcarum: Claudiani viri clarissimi in musaeo iuxta Thermas Diocletianas Romae, Gorgonii item viri clarissimi ad S. Cyriacum Anconae, nec non earum, quae in urbe Arelatensi atque in basilica divi Ambrosii Mediolani servantur.

Sed, ut cetera exempla praetereamus, celebritate notatur huiusmodi scena in arcosolio coemeterii S. Sebastiani *ad Catacumbas* depicta, quam I. B. De Rossi, vir christianae antiquitatis peritissimus, paucis abhinc annis detexit.

Neminem vero latet consuetudinem effingendi praesepe cum asino ac bove, nec non Christum a Magis muneribus donatum ad haec usque tempora perseverasse; quo picturae genere, plurimi, praesertim qui in Italia orti sunt artifices, excellentes evasere, quos inter fama celeberrimum notamus Petrum Vannuccium, vulgo *Perusinum* nuncupatum.

Ex operibus praeclari pictoris illud intuendum ex aere incisum proponimus quod is in Civitate Plebis (*Città della Pieve*), in qua ortum habuit, politissima arte perfecit, nempe *Adorationem Magorum*. Hanc udo tectorio in pariete aedis S. Mariae tam singulari artificio explevit, ut imagines plurimas inibi effictas, ac praesertim B. Virginem cum Puerulo suo, coloribus ad veritatem adduxerit.

Neque tantum imagines, cum varietate colorum tum iusta dispositione pulcherrime elucent, verum etiam quae circumstat depicta regio, ita ut eam adaequare naturam ipsam arbitremur.

Opere vero omnium admiratione absoluto, praestantissimo artifici coetus sodalium quibus *dei Bianchi* nomen erat, ducentos aureos florenos solvit: iniquum quidem tanto operi pretium.

I. CASCIOLI.

DE HOMINE ET LUPO

NON SUA SPONTE EQUITANTIBUS

QUONIAM in superiore numero de infantulis sermo fuit, quibus lupae ultro admoverunt ubera, haud abs re arbitror hic referre quod nuper in Aprutinis factum est, lupo pariter et homine comoediam ducentibus. Lepidum, mehercule!, quippe lupus non sua sponte factus est equus, nec sua sponte villicus eques factus super lupum inverso vultu et averso animo equitavit; postremo, quod magis mirum lepidumque est, ab insueto huiusmodi equo insessor non libens volensque descendit.

Labente hoc mense, quidam Ioseph de Silla apud Carseolos, dirutam urbem, quum concubia nocte ad rusticam casam de mola rediret, sarcinis ante portam domus depositis et uxori, quam de lectulo advocaverat, commendatis, ad stabulum proximum digressus est, ubi asinae praepararet foeno et paleis de more praesepe, ac dormituram de more concluderet.

Sed apenninigena ingens mole lupus curas Iosephi praeoccupaverat; nam ieiuno ventri coenam quaerens, e proxima silva, ineunte nocte, proruperat, et in desertis vineis diu frustraque versatus, portam stabuli non bene clausam denique invenit. Quam odore illectus quum capite impulisset, asininis, ut rebatur, carnibus coenaturus, insiliit.

At fores in pristinum redeuntes, impetu proprio occlusae sunt, et pessulus suapte in cavum descendens omnem spem exitus abstulit, quinimo conatibus tentantis egressum omnino obstitit.

Sic mala bestia, territa inopino carcere, non sine horrore et metu exspectabat ad ostium ut aliquis aperiret, quo aperiente diffugeret.

In hoc erat, quum Ioseph tentabundus accessit, insertoque digito pessulum elevans, nil sibi tale sperans, aperiit.

Tum lupus, toto prorumpens impetu, qua via tantum patebat, namque aperientis corpus omne spatium occupaverat, inter crura Iosephi immisso capite, inlato corpore, fugam arripuit.

Verum, quia humeri subfugientis dimidio corpore stantis hominis altiores erant, hic repente a solo elevatus concidit in faciem super terga subeuntis, et, naturali instinctu, belluae corpus, quo elevante terram perdiderat, utroque circumdedit brachio, et nescius quid esset, abreptus ab illo negotio fugiente per tenebras, genibus lacertisque constrictis, belluae fortius haesit.

Primo quidem emicuit horrescenti nescio quid de aliquo daemone, a quo abriperetur; sed mox foetor lupinus, a ferina pelle dimanans, ipsum de vera re monuit, cui tantum mentis fuit, ut nosceret, si tenacius vehenti haesisset, nihil mali impendere; lupis enim ad latera, modo canum, dentes convertere, ossibus renum obstantibus rigiditate inflexibili, impossibile est. Persuasio haec rusticis inest.

At quid ipsi si lupus subsisteret? Hinc Ioseph dentibus posteriora lupi caudamque mordere; digitis, unguibus extrema ferini ventris mordicus constringere, trahere, tentare, si quo modo disceperet, visceraque detraheret, non dentibus parcere, non manibus; instare, urgere ferocius.

Nec levis lupum terror invaserat, haud probe conscium, quidnam rei super tergora sibi incidisset, quo premeretur ac tam crebris morsibus, tam saeva laniena excruciaretur. Hoc unum curae erat; fugere et fuga sternax abiicere.

Sic per vias, per patentes campos, hac, illac, recta, e transverso, sufflans, anhelans, praecipiti cursu et fossas obvias, et renovatas morsu et manibus dilacerationes saltibus gemituque superimposito indicabat, et montes ad meridiem fulmineus cursu petebat.

Iamque totam fere planiciem, tria circiter passuum millia, fuerat emensus, quum in densam cuiusdam agri sepem incidit, in qua exiguo emissario rivulus aquae humillimus defluebat.

In mentem venit, si angusto se crederet meatui, quod haerebat sibi dorso malum illud impar loco ex humeris recessurum.

Nec mora. Toto impetu in angustum spinosumque emissarium quasi repens infertur.

Millibus et ultra sentium uncis et aculeis sensit posteriora sua Ioseph pungi, transfigi, sulcari, dilacerari, et, inopinis acerrimisque doloribus manus, ut fit, afferens, lupi corpus liberum reliquit, et hoc subrepente, inter nivem, aquam coenumque relictus est.

Lupus autem perniciori cursu mox oppetere montes proximos, ne illud lacerans mordensque negotium, quo tandem aliquando se liberaverat, in suos humeros atrocius quomodocumque rediret.

Ioseph, quo potuit melius ad sua regressus, detestabili equitatione lupina diu aegrotavit.

H. D. V. PIERALICE.

Non est in medico semper relevetur ut aeger;
Interdum docta plus valet arte malum.

(OV., *Pont.* I, 3, 17).

Non ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit, nec ita reseranda, ut pateat omnibus. Modus adhibeatur, isque referatur ad facultates.

(CIC., *De Offic.* 2, 15).

HORAE SUBSICIVAE

AD ANTONIUM LUPETTIUM

Me iam Saxelli colles montesque repellunt:
Impendet iam nix; iam properat glacies.
Albisola suum poscit; sed dona novercae
Pertimeo: haud raro decipit ora Ligus.
Luctantes venti tempestatesque sonorae
Insurgunt subito, meque senem exagitant.
Iuxta Arnum Pisis te, dulcis amice, docentem
Mitior ora tenet, qua miser heu careo!
Promissa advenit tua littera: compta elegansque est:
Hanc nostri servo pignus amoris ego.
Ast aliam atque aliam cupio: subtriste dolensque
Ingenium potis es tu recreare meum.

STEPHANUS GROSSUS.

AD *VOCEM URBIS*

EPIGRAMMA

Defunctam Latii dudum moestusque parentem
Ploravi linguam: surgere num poterit?
Num poterit tantam VOX URBIS reddere vitam?
O utinam nisus Numina dextra invent!
Perge tenere viam, quam ceperis, omine fausto,
Eia age, VOX URBIS: consonet Orbis, io.

E. MANCINI.

ANNALES

MULTA humanus civilisque cultus nobis attulit, quae natura desiderat; multa civium numerus in dies crescens; plurima omnium malorum effectrix avaritia.

Aliquot abhinc annis Principes, qui rebus Europae publicis moderantur, in Sinarum imperium immensa vetustate sua fatiscens animum converterunt, quippe quod vel salubritate coeli, vel ubertate soli, vel incolarum ingenii docilitate expletas haberet Europae nationum voluptates. Ex quo legati cuiusque gentis, exploraturi motus actionesque, illuc abierunt; Angli et Sarmatae imprimis exquisitissimis usi sunt artibus ut optima Coelestis Imperii pars eorum legibus oboediret.

Sarmatorum interea imperium quinquaginta millibus militum locum validissime munit, quem Port-Arthur nuncupant; classem autem bene instructam ad Sinarum portus solvere iussit, ut in fidem legum suarum alias terras recipiat. Huc usque decies centies centena millia hominum in suam potestatem concessa obtinuit, atque patentissimo portu potitum est perquam accommodato ad res recipiendas, quae ex Europa exportantur.

Germanorum imperio satis non est Kien-Chau. Henricus enim Borussorum princeps illic manebit donec Guillelmus Germanorum imperator, eius frater, coepta sua consequatur. Quod ex itinere coniugis quae virum Henricum assecuta est, intelligi potest. Alias expetit terras sub ditionem suam redigendas.

Angli naturae suae indulgentes, novam illius regionis partem gubernandam appetunt. Classis enim Hong-Kong iam solvit ut Hong-Lang et insulas Chusan in Yung-Tse-Kiang occupet. Fama est eos iam esse potitos tantis terris in Chusan provincia, quantae in quadringentis et sexaginta iugeris (Kmq. 10,000) continentur.

Gallica respublica, quum neque Anglorum neque Moscovitarum imperiis se parem gerat, limis oculis haec spectat. Ex iis quae in praesens tempus coniici

QUAENAM AD RATIONES PUTANDAS
ANTIQUIS GENTIBUS VIA

Addendi deducendique, quas in numeris dicunt, rationes, vel priscis hominibus cognitas fuisse ac pervulgatas, quippe rudimenta ac prope incunabula sunt arithmeticorum, nec notionem certe possessarum rerum in patrum animis informatam multum a longe excepisse, nihil dubitationis habet. Simul ut primum opes habere earumque rationem animo concipere homines coeperunt, praesidia opportunissima ad usum atque exercitationem revocarunt, quibus tum ex maioribus summis deducerent, tum adderent minoribus, citraque negotium, quod computantes collegissent, memoria retinerent. Igitur non modo testis et calculis ad multum tempus usi sunt, verum etiam sollicitis digitis computare assueverunt, ex quo rationis et disciplinae illius initia profecta sunt, qua hodie computamus. Hoc ad artem et praecepta revocatum inventum luminis habuit plurimum quum is exstitit, qui *abacus* in mathematicis nominatur. *Abacus* tabula est ex continuatione serieque columnarum constans, quae ad perpendiculum sint, columnae vero calculis coalescunt: illud autem erat constitutum ut calculus unus alterius columnae duceretur quidem instar calculorum decem, qui essent in prima columna positi, at calculus columnae tertiae decuplus haberetur ad illum. Itaque summam qui faceret, calculum unum in locum calculorum decem subdebat qui ad dexteram iacerent; qui vero de summa deduceret calculum, qui ad laevam esset, pro decem habebat qui essent a dextera locati. *Abacum* non solum apud Romanos, sed etiam apud Graecos receptum usu fuisse, scriptum accepimus: apud Persas quoque fuisse acceptum in morem est ut putemus, ut praetermittamus *suanpan* illud, quod dicunt, in Sinarum instituto positum, ante annos fere mille et quadringentos, communi existimatorum consensione, fuisse repertum.

Antiqui Graeci et Romani eodem ac nos ratione numeros numero ducebant, atque pervulgatum illud: *semel unum est unum, bis bina sunt quattuor, etc.*, quod e memoria apud nos pueri proferimus, eorum etiam aetate de facili et probe in ludis litterarum ex instituto proferebatur.

Aegyptii contra, illud rati numerum etiam atque etiam geminare laboris non esse, constanter duplicabant. Omnis numerus ex additis numeris 1, 2, 4, 8 cogi potest, istoque pacto cuiuslibet numeri multiplum ex eiusdem numeri vel summa, vel duplo, vel quadruplo, etc., constare cogique posse perspicuum est. Quod ut paucis in conspectu ponam, exempli causa afferam illud esse propositum duodecies septingeni quadrageni terni quoti fiant.

Sic describendum:

Semel	septingeni	quadrageni	terni	sunt	743
Bis	»	»	»	»	1486
Quater	»	»	»	»	2972
Octies	»	»	»	»	5944

Sed nimirum duodecies 743 exsistunt ex octies 743 et quater 743 in summam collectis: illud ergo intelligitur duodecies 743 fieri 2972 + 5944, qui sunt 8916. Huius modi non quidem novam, at rerum omnium insolentibus certe non operosam, fuisse etiam Graecis putandi rationem Graecus quidam rerum scriptor in commentario ad Platonem memorat.

Quanam vero arte distribuendos numeros antiquae gentes concluderent non est litteris scriptoque adumbrandum, sed, ut Oddonis cuiusdam verbis utar, qui, ut plerique putant, fuit saeculo post Christum natum duodecimo, viva hominum voce exprimendum. Eamdem veteres illi rationem inierant ac si numeri essent numero ducendi: quod esse exemplo aperiendum nostri consilii est. Propositus nobis sit numerus 14328 numero 597 dividendus; tabula describitur ad hunc modum:

Semel	597	sunt	597
Bis	»	fiunt	1194
Quater	»	»	2388
Octies	»	»	4776
Sedecies	»	»	9552
Bis et tricies . .	»	»	19104

Quo conspectu illud perspicuum fit, bis et tricies 597 multo plures fieri quam 14328 sint, nec vero posse hunc numerum toties distribui quoties 32 distribuit. Itaque ad numerum 9552 confugiendum est, quem quum ex 14328 deduxerimus, reliqui summa erit 4776. Fiunt autem 9552 sedecies 597; octies vero 597 sunt 4776. Sequitur ergo ut quotiens, qui vocatur, sit 16 + 8, qui fiunt 24. Verum Graecis, qui, cum numeros numero ducerent, aut in partes distribuerent, recentiorum artem disciplinamque fere attingebant, quotiens 24 non exsistebat ex additis numeris 16 et 8, sed ex 20 et 4 in summam conflatis. Etenim id unum ex animi ingenio spectabant Aegyptii, ut parvo negotio operaque non multa quotientem assequerentur: Graeci, contra, mathematicorum ratione delectati, certam numerorum formam composuerunt, qua, acriore quidem ingenio negotioque maiore, at vix aut ne vix quidem interposita mora, ad exitum pertingerent: hi enim quotientem 237 e numeris 200 + 30 + 7 conficiebant, illi vero e numeris 128 + 64 + 32 + 8 + 4 + 1.

Atque adeo sic habemus praesidia ad rationes subducendas Graecis et Romanis aeque ac ceteris nationibus et gentibus idonea fuisse, eademque ad civilem, quo uterentur, cultum habilia: at illud fieri nullo modo potuisse ut, qui in rationibus ineundis sibi parcerent, et operae iidem sine mora parcerent.

F. Tedeschini.

DE CHRISTI DOMINI PRAESEPE
DEQUE DUOBUS ANIMANTIBUS IN EO EFFICTIS

Constat eam fuisse primitus Ecclesiae consuetudinem ut mysteria christianae fidei, praesertim quae in coemeteriis depicta conspiciuntur, velata specie intuenda proponeret; idque eo potius ne humilitas crucis Iudaeis fieret scandalum, gentibus autem stultitia videretur. Compertum est enim ethnicos his quae ignorarent irrisisse, uti patet ex *crucifixo blasphematorio*, quem Garruccius diagraphicum in domo Tiberii Caesaris ad Palatinum detexit.

Itaque neque Christum in praesepe iacentem neque in crucem actum, primis Ecclesiae saeculis unquam in-

4]

ANTHEA

(Ex fabula H. Senkewitz Poloni, *Eamus ad Ipsum*).

Diu uterque conticuit, Cinna saepe oculos coniiciente in lecticam conspersam floribus, in qua, velut funebri lecto, composita iacebat uxor. Extrema vero is patiebatur cogitans, tam dilectae formae egregiaeque virtutis mox reliquum futurum nihil nisi exigui pulveris modum. Cumque plane sentiret se non posse defunctae desiderium pati, consilia agitabat eam in conditorium prosequendi.

Inter haec rumor auditur levis, quasi pedum per caliginem furtimque sese admoventium. Visu exanguis horrescit Anthea, reductoque timidissime spiritu, attonita stupet. Occupabat enim miseram timor ne forte umbrae adventarent sibi saepius obiectae atque anteire solitae mortuum hominem immotis oculis vitreisque intuentem.

Tum Cinna, blande iniecta manu trepidanti: — Pelle, inquit, vanum timorem bonumque animum habe; nam et mihi rumor auditur. — Mox autem — Ipse est: Pontius venit. —

Iamque ad tramitis flexum in conspectum se dabat procurator. Media hominis aetas; paullo plenior ac nitidum os resecta barba; arcessita quaedam sublimitas; fatigati animi et corporis habitus. Qui cum brevi adstitisset, in umbram palmae succedens, — Salve, inquit, vir nobilissime; tuque, diva Anthea, salve. Quantus hodie aestus afflat post noctem frigidissimam! Hic dies vobis faustus felixque sit, idemque initium afferat recuperandae salutis, Anthea, qua iterum vigeas niteasque uti flores, quibus est conspersa lectica. —

Officiis ultro citroque habitis, procurator sedit, inspectaque attentius aegra: — Solitudinis, inquit adducto supercilio, est aegritudo comes; abest a frequentia metus. Quamobrem quid in rem vestram esse mihi videatur quidque consilii vobis capiendum sit libere dicam. Hic profecto neque Alexandriae sumus neque Antiochiae, ubi agi aetas liceat, uti vos decet, vel in circo vel in theatro; quibus a deliciis huius populi mores sunt remotissimi. Heic nullus est fere sermo nisi de lege, quae plurimum negotii dat mihi misero et in quam cogimur tam frequenter offendere, ut malim commorari cum Scythis.

— Sed licet tandem scire quid moneas?

— Quoniam, uti aiebam, metu caret frequentia, velim spectaculo adsitis hominum trium, qui hodie dandi sunt cruci. Res curiositate non vacat, fietque clara atque expectata magis propter solemnes paschatis dies. Multi enim et religionis causa et studio visendi supplicii convenient, maxime proximi quique e plebecula. Spero damnatos morituros fortiter. In his autem iuvenis est singularis quidam, qui se Filium Dei affirmat, miti ingenio instar columbae, eaque vitae innocentia, de qua nullum sit certe sumendum supplicium.

— Hunc ergo cruci addixisti innoxium?

— Quid facerem? Multa simul ac diversa angebant. Hinc avebam vitare molestias, illinc non irritare crabrones. Tanta enim invidia in eum hominem conflata est a principibus sacerdotum, ut querimoniae de me, quod remissius egerim, Romam usque pervenerint. Ceterum malum hoc ad civem romanum non redit.

— Ex hoc tamen haud minor fiet sensus doloris misero. —

Opportuna animadversione perculsus procurator paullum reticuit; dein collecto animo: — Mihi quidem, inquit, nihil magis improbatur, quam eorum ratio qui nullum adhibent nec in opinando nec in agendo modum. Quid prohibet quominus medium quoddam teneatur iter? Nihil tamen in vulgo modicum, vixque reperias qui sibi dictum putet: *est modus in rebus*. Hic dego, quia hic mihi degendum; commorandum mihi est apud hunc obicem. Verum haec ad rem vestram nihil attinent. Itaque, ut ad propositum redeam, auctor sum vobis ut spectaculo adsitis Nazareni, fortiter profecto morituri. Edixeram quidem ut virgis caederetur, ratus, quae mea humanitas est, ita posse servari. Ille autem cruciatus et verbera, quasi agnus immolandus, patienti animo tulit; cumque rupto corpore manaret cruor, oculis in caelum conversis, bene precabatur populo. Equidem huic homini parem vidi neminem. Interim hodie, vel ab horis matutinis, mea non cessavit uxor urgere me assidue: « Ne quid tibi rei sit cum iusto: cave ne immeritum perire sinas ». Nec mihi molesta erat muliebris pietas. Nam prodivi bis e praetorio concionabundus, si forte possem efferatae plebis furorem compescere. At flagrantior inde vis: supinis cervicibus ac dehiscente rictu teterrime, adstrepere omnes truculentis vocibus: « Crucifige! » —

— Dedistine manus victas? — inquit Cinna.

(*Ad proximum numerum*). Petrus Angelini.

Hermannus Loescher et Soc.

BIBLIOPOLAE

Corso, 307 - ROMAE - Corso, 307

EDITI SUNT NUPER A NOBIS:

CATALOGUS N. XLVI: **POLITICA ET SOCIALIA** continens amplius 1100 libros.

CATALOGUS N. XLVIII: **THEOLOGIA ET IUS CANONICUM** continens amplius 1800 opera.

Petentibus uterque mittetur gratis

BESSARIONE

LIBELLUS PERIODICUS

TRACTANS STUDIA ORIENTALIA QUOAD UNIONEM ECCLESIARUM ORIENTALIUM CUM ROMANA PROPAGANDAM.

Pretium annuum: L. 10, intra Italiae fines; L. 12, extra Italiae fines.

PETENTIBUS MITTETUR SPECIMEN EIUSDEM LIBELLI PERIODICI

NUOVA

ANTOLOGIA

RIVISTA

DI SCIENZE, LETTERE ED ARTI

Moderatore MAGGIORINO FERRARIS

Editur ROMAE bis in mense

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

AD ANNUM . . . . .

AD SEX MENSES . . . .

SINGULI NUMERI . . . .

APUD FORZANI ET SOCIUM, EDITORES

SUMMA

CONTRA GENTILES

Lib. Ital. 2

DIVI

THOMAE AQUINATIS

SUMMA THEOLOGICA

ET ... INCOGNITA

EDITIO

A LEONE XIII P. M.

INDICES ...

Opus integrum ...

M. ...

I. Romanini et Soci

ROMAE

VIA TOR MILLINA, N. 26-28

PRAEMIIS DECORATUM OPIFICIUM

Ibi et Calices, Catenaria, Pyxides, Lampades, Reliquiaria, Thuribula, Acerrae, ex argento, ex cupro, deauratae, deargentatae.

Suppeditator SS. D. N. Papae

VENALIUM INDEX IMAGINIBUS RERUM DISTINCTUS GRATIS DABITUR

EQUES PHILIPPUS VITI

MARMORARIUS

ROMAE — Via Alessandrina, ...

AFFABRE SCULPIT QUAE SUNT

AD SIMULACRA, ALTARIA, SACELLA, AEDICULAS

Uti patet ex operibus erectis ac refectis in Basilica Lateranensi, Liberiana, Laurentiana extra muros, Transtiberina, Eudoxiana, etc.

licet, praeter locum ad carbonarium negotium exercendum apud Tonchino, nihil aliud obtinere sine Angliae consensu fortasse poterit.

Neque Gallia Anglorum copiis in Sinarum imperio aemulari potest, quum in illo mari octo tantum inferioris ordinis habeat naves, Anglia viginti. Quod si bellum terrestre suscipere vellet, non minus quam bis centies centena millia libellarum (200,000,000) et quinquaginta millia militum adhibere ei necesse esset.

Quid Italia? Num Coeleste Imperium distrahi in multa regna ante oculos suos pati debet, nullam sibi vindicans partem? Num satis ei est rationes tantum expetere, ut metalla inquirat, quibus fossores aliquot exercere possit?

Satis perspicuum est Sinas a bello reformidare. Fugam in ipso pugnae limine capessunt et primo occupanti solum excultum et fertile deserunt. Russia et Anglia in dies longe lateque fines suos propagant: Germania et Iaponia earum imitantur exemplum. Nonne bene se res habeat si Italia felicissimis his dominatoribus se adiungat?

✱

Rerum civilium impendentium copia vetuit quominus in numero superiore *Vocis Urbis* scriberemus **de illis Evangelii praeconibus Romam adventantibus** qui Augustam Taurinorum indigenos duxerunt non modo ut viserent artis sacrae specimen, **verum etiam ut ibi essent tamquam pars integralis** catholicae virtutis, ac testes et ornamentum.

Hos omnes ad pedes Summi Pontificis Leonis XIII vidimus die 18ª mensis novembris. Spectaculum plane magnificum et admirandum!

Ex Erythraea tres et viginti numerati sunt indigeni, inter quos pueri puellis mixti, servitute liberati, una cum presbyteris et monialibus item indigenis: Vincentius a Monteleone ordinis Capulatorum sodalis et moniales, quae nomen ducunt a Beata Anna, comitabantur.

Sexdecim insuper adfuerunt ex Indiae partibus et quaedam moniales indigenae earum regionum ad *Madras* pertinentium, quibus praeerant moniales sub regula S. Francisci, quae nomen ducunt a Maria Virgine christiani nominis propagandi.

Quatuordecim ex Sinarum regionibus adductos Summo Pontifici repraesentavit Fagolla Bogorum antistes titularis (quem antea una cum Michaele a Carbonara Erythraeae praefecto apostolico privatim Leo XIII coram se admiserat); item et adfuit Pius Neptunensis et Fasil, qui omnes venerant a *Scian-Zung*, a *Siam-siet* a *Scien-si*.

Sex et viginti pueros ac puellas ex *Alta Aegypto* recensuimus, quos p. Riccardus et moniales Longobardiae regionis sub regula S. Francisci, cuius consilium est ut nationes barbarae fidem christianam amplectantur, ad Summi Pontificis pedes repraesentarunt.

Praeterea septem Beduinos, qui desertum ultra Iordanem incolunt, duxit p. Manfredi a Monteregali.

Novem aderant pueri, Hierosolimitani et Bethelemitae, ducti a Minoritis.

Tres etiam steterunt indigenae, ex regione a *Matto Grosso* nuncupata, quibus moderabantur Patres a S. Francisco Salesio.

Octo numerabantur pueri ex tribu dicta a *Toba*, quorum dux erat quidam Giannucchini ordinis Minorum.

Una ex puellis, quae venerant ab Alta Aegypto, tapete pretiosum Leoni XIII obtulit, itemque oratiunculam pronuntiavit quae Pontificis animum non mediocriter commovit.

Oratiunculae finem faciebant haec verba acu picta in tapetis fimbria: *Ubi Petrus, ibi Ecclesia; fiet unum ovile et unus Pastor.*

✱

Episcopus Novariensis die quarta huius mensis solemniter precatus est ut magnae molis opus **ad perterebrandum Ulpium montem**, quem *Sempione* nominant, inter regionem Pedemontanam et Helveticam situm, feliciter prospereque succederet.

Deo optimo maximo actis deinde gratiis, rupes vallesque finitimae consonuerunt sacris concentibus hymni Ambrosiani quem cuncti cecinerunt incolae vitam illic degentes.

✱

Mense ianuario proximo, conventione pacta inter rerum civilium moderatores gallicos et italicos, per legatos nationis utriusque praefinientur limites, quibus continendum erit **patrocinium** Italiae erga principem Raheitae, et Gallorum erga gentes quae Gibuti regionem habitant.

Ita lis est pacate definita. Reliquum tantum est ut fines ex condicto constituantur.

✱

Rerum civilium scriptores moscovitae loquuntur de **lite**, quae orta est inter Austriam et Germaniam **ob expulsos subditos austriacos** a Slesiae provincia.

Novoie Vremia existimat litem esse grave inditium inimicitiarum latentium Germaniam inter et Austriam, suggeritque accessionem Italiae ad civilia commoda nationum earundem fieri in dies futilem et prope inanem, monetque Austriam ut illud foedus rumpat; causae enim foederis, inquit, quibus fuit hisce alligata Austria-Hungaria, omnino evanuerunt.

Nil praeterea impedit quominus Austria ad Russiam accedat. Slavus, ait *Sviet*, liber est a compede teutonico.

✱

Nuntii ex Londino ferunt conditiones, in quibus **Europaei Pekini** versantur, esse difficillimas. Sunt enim plerique qui verbis et pecunia inducuntur ad plebem excitandam in alienigenas.

Interventus singularum nationum prorsus necessarius ad caedes vitandas videtur.

✱

Georgius princeps Graeciae ab imperiis Europae electus fuit **moderator rerum civilium Cretensium** ad triennium.

Bis in anno, gallico idiomate, opus exarabit de administrandae insulae ratione, quatuor imperiis Cretam insulam tuentibus adprobanda.

At Mahometi cultores qui in insula degunt, male ferentes Georgii principis electionem, efflagitare videntur patrocinium britannicum.

✱

In superiore numero de perditissima hominum societate, quae nihil habet antiquius quam ut leges, iura, moresque constitutos evertat, idest de « Anarchia », nos verba facturos esse promisimus: quoniam vero universarum nationum legati consilia capienda occulta celataque tenere constituerunt, quod promissis stare non possumus vehementer dolemus; silentium autem potius tenendum ducimus, quam aut incerta, aut falsa referre.

EGNATIUS.

EPISTULARUM COMMERCIUM

Quum dies Natalis Christi Domini immineat, lectoribus, qui toto orbe terrarum late incolentes nobiscum et fide et societate sunt coniuncti, faustissima quaeque precamur, *pacem*, imprimis, quam *in terra hominibus bonae voluntatis* angeli nunciarunt.

Cl. J. Z. - **Vindobonam**, in Austria - Gratissimas habuimus quas ad nos nuper misisti litteras, nec minore animi gaudio legimus amplissimas laudes primis *Vocis Urbis* numeris tributas. Nostram meritus es gratiam, te tuosque egregios in isto percelebri Athaeneo collegas honore maximo complectimur.

A. V. B. G. - **Papiam** - Epigramma in proximum numerum. Veniam nobis, quaeso, magister optime, ob longam moram concede.

Cl. E. T. - **Catanam** - Etsi multi multa, hisce praesertim diebus de illa re disseruerunt, scriptum tuum tamen, modo sit breve, in posterum edemus.

Cl. S. P. - **Mediolanum**. - Hoc quoque litterarum genus aliquando prosequemur, de quo hactenus nullum quidem fecimus verbum, ne faciliores videremur in pollicendo quam in praestando promissa fideliores.

Cl. A. P. - **Salernum**. - Gratias et tibi et amico dulcissimo Car. Quam citius rescribemus.

Cl. F. U. - **Mantuam**. - Tuam narratiunculam, quae nobis et gravitate et venustate maxime probatur, libenter edemus. Perge quo coepisti; animi fortis esto et constantis, ac *metam optatam*, Deo adiuvante, brevi attinges.

Cl. R. W. - **Berolinum**, in Borussia. - Minime, vir amplissime; qua vero de caussa, privatim.

B. G. **Neapolim**. - Ambigua sunt verba et sermo parum latinus. Epigramma vero claudicat in prima *pentametri* parte; in brevem enim syllabam cadit vox: nobis itaque non est edendum.

A SECRETIS.

Spatio deficiente,

IN PROXIMUM NUMERUM

Archaeologicae Res; *Frustula*; *Acta Sanctae Sedis, etc.*, praesertim *Resurrectio Christi*, Laurentii Perosi *oratorium*, quod his diebus, auctore coetu a divo Petro nuncupato, Romae in XII Sanctorum Apostolorum basilica agitur, magna populi frequentia ac omnium plausu.

AENIGMATA

Altera pars numerum designat, prima sed amnem.
Utraque iuncta animi est dos vigil atque manus.

✱

Pars prior est animal, numerum notat altera; vellem
Utraque iuncta tibi mitia poma daret.

X.

Ex sociis qui utriusque aenigmatis interpretationem ad ephemeridis moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet:

CARMINA ITALICA
S. ALPHONSI MARIAE DE LIGORIO
CUM METRICA VERSIONE LATINA
quam concinnavit
P. FRANCISCUS XAVERIUS REUSS

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE - Ex Officina Forzani et Socii.